

רזא דאחד

שיחות ודרשות

מורנו הגה"ח ד' דניאל חיים אלתר שליט"א
שנאמרו בבית המדרש 'ארי שבחבורה' ירושלים

שיחות שי"ק פרשת לך לך תשפ"ו
ליל שי"ק + רעוא דרעוין

שיחות שי"ק פרשת וידא תשפ"ג
רעוא דרעוין

- מרשימות השומעים -

©

כל הזכויות שמורות
למכון 'אור חדש' ירושלים
shiurey.r.d@gmail.com

לקבלת החוברות או גליונות 'ניצוץ אחד'
להערות, תרומות והנצחות,
ניתן לפנות בכתובת דוא"ל הנ"ל

תוכן העניינים

ליל ש"ק פרשת לך לך תשפ"ו

- כטוהר לבו ודבקותו בהש"י - זכותו וכוחו בדורותיו אחריו.....ג
- חתימת הברכה באברהם בלבד • האם ישנם אלפיים דורות? • האבות קרויים 'אבינו'
לדורי דורות • דביקות עמוקה - עד שלא תפסוק התורה מזרעו • הכוכבים מאירים גם
לאחר הסתלקותם • אש להבה ואור חוזר • 'הליכה' ו'נסיעה' - הנחלת תורה לדורות

רעוא דרעוין פרשת לך לך תשפ"ו

- מאמר א' - רעוא דרעוין - הנקודה הפנימית בנפש יהודי, מכה אברהם אבינו ....ט
- מדוע זכה אברהם לשכר על כל דיבור? • שמיעה - הרצון שקודם לגילוי •
הרצון הפנימי - ירושה מאברהם • מעלת עבודת ה' מתוך הריחוק • הנקודה
הפנימית 'מגן אברהם' • הרצון מתעורר ברעוא דרעוין • 'במה אדע' - דאגה
לכח הקיום לדורות • לך לך - התנתקות מן הרע • ההתבודדות בדורנו בהיכלי
התורה • העולם הזה אינו המקום הטבעי שלנו • לא שינו את לשונם -
בפנימיות • אברם ה'עברי' על שם פנימיותו • בסעודה שלישית מקשר עצמו לה'
- מאמר ב' - שאיפת עובד ה' - עליה מתמדת במעלות הקודש .....יח
- מנצפ"ך כנגד האבות הקדושים • אות ק' כנגד אברהם וההליכה הנצחית • שתי
דרגות בעבודת ה' - ניכוש ועידור • אין גבול לשאיפה • ההשגה האלוקית
תמיד תיראה חסרה

רעוא דרעוין פרשת וירא תשפ"ג

- התנהגות האב מושרשת בכניו אחריו.....כב
- אם יומת - בנים מאין לו?... • 'ויאמר אבי' - מה יאמרו ליצני הדור • מסירות
נפש שתואמת את בן אברהם... • 'למען אשר יצוה' - ודאי שכך יהיה • מהות

ישמעאל - להוליד זרע רוצח • 'כעת חיה' - בנך ישמעאל 'חיה רעה' הוא • 'אברהם
הוליד - רק - את 'צחק' • 'פה כח הבן, על ידי כח האב

ליל ש"ק פרשת לך תשפ"ו

כמוהר לבו ודבקותו בהש"י - זכותו וכוהו בדורותיו אחריו

ניתנה לו (שם יג, טו): 'ושמתי את זרעך כעפר הארץ' וגו'. זאת ועוד, מהי הכפילות 'וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם', היה לו לומר בקצרה כנאמר לו לעיל 'אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה', גם לענין הדימוי לכוכבי השמים 'אם יוכל איש למנות את כוכבי השמים גם זרעך ימנה'.

האם ישנם אלפיים דורות?

ונקדים עוד. מצינו שהבטיח הקב"ה שכר טוב לאוהביו, ככתוב בעשרת הדברות (שמות כ, ו): 'ועושה חסד לאלפים לאוהבי ולשומרי מצוותי', ופירשו חז"ל (סוטה פ"ג, ו), וכפי שהביא רש"י: 'שאדם עושה [חסד ומצווה, הקב"ה עומד] לשלם שכר עד לאלפים דור. נמצאת מידה טובה יתירה על מידת פורעניות - אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות וזו לאלפים'. וכבר עמדו גדולי המפרשים (כמונח בספרים בשם הרמ"ע מפאנו, ועיין פנים יפות פר' יתרו כמנה אנפין), כי 'דור' כפשוטו הוא אב ובנו ככתוב בפרשתנו (בראשית טו, טו): 'ודור רביעי ישובו הנה' [ועי' רש"י]. ואם נצרף את כל ששת אלפי שנות קיומו של עולם, מששת

חתימות הברכה באברהם בלבד

בפרשתנו נאמר לאברהם אבינו: 'ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה' (בראשית יב, ג). ועל כך הביא רש"י [בפירושו השני] את דברי חז"ל במדרש (נמדרש"ר יא, ג): 'ואעשך לגוי גדול' זהו שאומרים אלקי אברהם; 'ואברכך' זהו שאומרים אלקי יצחק; 'ואגדלה שמך' זהו שאומרים אלקי יעקב. יכול יהיו חותמין בכולן, תלמוד לומר: 'והיה ברכה', כך חותמין ולא בהם'. ויש להתבונן בדברי המדרש, שכן משמע מהם לכאורה שלא ניחא ליה לאברהם אבינו בזה, עד שנצרך להבטחה מיוחדת שיחתמו דוקא בו. ומהי הבטחה הטמונה בהבטחה: 'בך חותמין ולא בהם'.

זאת ועוד, כאשר בישר הקב"ה לאברהם את בשורת הבנים, נאמר (שם טו, ט): 'ויוצא אותו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם, ויאמר לו כה יהיה זרעך'. רש"י מביא לפרש, כי הקב"ה הוציאו כפשוטו החוצה והראה לו את כוכבי השמים. וצריך בינה יתירה, מה טעם במעשה זה? וכי לא היה די בהבטחה מפורשת שכבר

האבות קרויים 'אבינו' לדורי דורות
ויש לבאר הענין, על פי יסוד נפלא שגילה
הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב זצ"ל
בספרו 'בני יששכר' (מאמרי השבתות מאמר ט').
 שזכותו של כל צדיק עומדת לזרעו אחריו
 לדורות, אך ככל שמתרחקים הדורות מן
 הצדיק, כך הולכת ומתמעטת השפעת זכותו.
 לא כן ביעקב אבינו, התורה נמנעה מלכתוב
 בו לשון 'מיתה', כדי ללמדנו שכינויו 'יעקב
 אבינו' אינו בטל לעולם. שהרי כאשר אדם
 נפטר, בניו מכנים אותו 'אבי', אך כאשר הם
 הולכים לעולמם, נכדיו כבר יכנהו 'זקני',
 והכינוי 'אב' חלף ואבד מהעולם. אולם יעקב
 אבינו, שלא נאמרה בו מיתה, נותר שמו
 וכינויו לעד: 'יעקב אבינו'. זהו עומק מאמרם
 ז"ל 'יעקב אבינו לא מת' - שמו ותוארו
 כ'אבינו' לא מת ולא בטל. זכותו עומדת לנו
 במלוא תוקפה כאילו היינו בניו ממש, דור
 ראשון. זוהי נחלתו שהיא 'נחלה בלי מצרים'
 - ללא גבול וללא מידה.

מעתה מיושבת קושית הגמרא 'וכי בכדי
 חנטי' וכו', ודאי שנפטר מן העולם
 בגופו, אלא שמקיש הוא לזרעו: מה זרעו
 בחיים, אף שמו 'יעקב אבינו' הוא בחיים,
 וזכותו עומדת לנו בשלמותה. אלו דברי
 ה'בני יששכר'.

מסופר על בנש"ק אחד מגזע צדיקים,
 שנכנס לפני אחד מגדולי ישראל
 וחש שלא כבדוהו כערכו הראוי לו לפי דעתו.
 ופנה אל אותו גדול ואמר: בשלמא את כבודי
 שלי איני דורש, אבל את כבוד אבותי
 הקדושים אני דורש, וכי מילתא זוטרתא
 היא? חיך אליו הרבי והשיבו בנחת: הלא גם

ימי בראשית, לא תמצא אלא ש"ש מאות
 דורות ותו לא, וכיצד תתקיים הבטחת
 אלפיים הדורות, ומהי ההוראה הנשגבה
 הטמונה בברכה מופלגת זו?

[ואמנם, יש שתירצו בדרכים שונות: ה'רקאנטי'
 (דגריס א, י) כתב כי הכוונה ללא גבול, עד
 סוף כל הדורות. ב'תורת המנחה' (פר' ואלה) פירש כי
 'אלפים' אינו מספר מדויק, אלא לשון ריבוי,
 גדולה ורוממות. והבה"ג (בהקדמות) חידש, כי דור
 הוא שנתיים ותשעה עשר יום ואחת עשרה שעות,
 ושני שלישים וארבעה עשר חלקים (כן הציגו נחמס'
 חדשים על משניות סוף מס' מכות נכס מהרש"ם, שכן פירן קושיא
 ו) ועיי"ש החשבון. אך החת"ס ב'תורת משה' דחה
 דבריו, שהרי חז"ל אמרו כי מידה טובה מרובה
 חמש מאות פעם, ובמידת פורענות מדובר
 בארבעה דורות ממש, ועי' גם ב'דברי יואל' פר'
 עקב שהרחיב בזה].

כדי להעמיק בדברים, נידרש למאמר חז"ל
 הידוע (תפנית ה'): 'הכי אמר רבי יוחנן:
 יעקב אבינו לא מת. אמר ליה ר'ב נחמן לרב
 יצחק: וכי בכדי [בחינם (רש"י)] ספדו ספדנייא
 וחנטו חנטייא וקברו קברייא, אמר ליה:
 מקרא אני דורש וכו' מקיש הוא לזרעו: מה
 זרעו בחיים אף הוא בחיים. ומקשין העולם,
 הרי לא השיב לו כלל על קושייתו 'וכי בכדי
 ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא וקברו קברייא'.
 ומפורסם הפירוש בדרך צחות של הגאון רבי
 חיים מבריסק זצ"ל, כי מכאן למדנו: 'פון א
 קשיא שטארבט מען נישט' - מקושיא לא
 מתים... [ועי' אור יהל לר"ל חסמן פר' ויחי]. אך
 לעומקם של דברים, נדרש ביאור.

הדברים, שכך היא כוונת חז"ל 'כל שהוא תלמיד חכם': העוסק בתורה ביגיעה ובעמל מתוך אהבת תורה נפלאה שמלהטת בקרבו כל כך, עד שבודאי תשפיע גם על בנו ועל בן בנו, תלמיד חכם כזה מובטח לו שאין התורה פוסקת מזרעו, כי בודאי גם בנו ובן בנו ילמדו ויהגו בתורה בכזו דביקות והתלהבות, עד שגם על בניהם ובני בניהם תשפיע האש הגדולה הזאת, עד עולם.

והוסיף אבא מארי זצ"ל לפרש לפי זה הנוסח שאומרים ב'קדיש דרבנן': 'על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהון ועל כל תלמידי תלמידיהון'. ולכאורה תמוה, הרי אם כבר העמידו התלמידים גם הם תלמידים משלהם, למה לא נקראו הם בעצמם 'רבנן'.

אלא הוא אשר דיברנו, כאשר הרב מרביץ תורה בהתלהבות ותשוקה גדולה עד שמכוחו יהיו תלמידיו בבחינת טופח על מנת להטפית, גם תלמידי תלמידים נחשבים כתלמידי הרב בעצמו, שהרי כולם עומדים מכח תורת הרב בעצמו.

על כך הוסיף כפתור ופרח אחי וראשי, הגאון הגדול רבינו ראש הישיבה ש"י זצ"ל, ראה מוכחת מלשונם המדויקת של חז"ל בגמרא, שאמרו: 'כל שהוא תלמיד חכם ובנו' וכו', ולכאורה היה ראוי לומר: 'כל שאבי אביו תלמיד חכם ואביו תלמיד חכם והוא תלמיד חכם'. אלא על כרחך שהקריאה והתביעה מופנית אל לומד התורה עצמו, שילמד ויעמול מתוך אהבה ודביקות עצומה כל כך, עד שמכוחה גם בנו ובני בנו ילמדו מהי אהבת תורה ותשוקה אמיתית אליה.

את אביך לא כבדו אלא בזכות אבותיו, ומה לך כי תדרוש שיכבדוך בזכות אביך...

מכאן נלמד על חובתנו להנחיל לבנינו את דרך אבותינו, דרך נצחית שכוחה יפה לעד, כנאמר אצל אברהם אבינו (בראשית יח, יט) 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט וגו'.

דביקות עמוקה - עד שלא תפסוק התורה מזרעו

מעשה היה עם הגאון רבי אליהו שריים זצ"ל מראשי ישיבת 'פורת יוסף', וממקימי עולה של תורה בעיר תל אביב [נלב"ע ד' במרחשון תשס"ב. מגזע משפחת שרים הנודעת שמוצאה מחאלב שבסוריה], שנכנס אל כ"ק אדמו"ר ה'פני מנחם' זצ"ל, וביקש ברכה להצלחת בניו בתורה. הביט עליו אבא זצ"ל ואמר: 'הרי הדבר תלוי בכם, שכבר אמרו חז"ל (כ"מ פס.) 'כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם - שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם וכו', אמר הקב"ה: אני ערב לך בדבר זה וכו', מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה'. הלא אביך [רבי עזרא זצ"ל] היה גדול בתורה וגם זקנך [רבי יצחק זצ"ל]. נענה רבי אליהו: אם כן הדבר, הרי שאני כבר 'מסודר', כי גם אבי זקני [הגאון רבי יוסף זצ"ל] היה גדול בתורה, והרי כבר יש לי את ההבטחה שאין התורה פוסקת מזרעו...

השיב לו אבא זצ"ל: לא כך אני מפרש את דברי הגמרא, להבנתי אין כאן 'הבטחה' אלא 'הוראה'. וביאר את עומק

הכוכבים מאירים גם לאחר הסתלקותם

זֶהוּ גַם עוֹמֵק הַמִּשְׁל בְּדִמּוּי זֶרְעוֹ שֶׁל אֲבָרָהָם לְכוֹכְבִּים. כִּי יְדוּעַ מִדְּבָרֵי חֲכָמֵי הַתְּכוּנָה כִּי הַכּוֹכָבִים נִעִים בְּמִסִּילוֹתָם לִמְרַחֵק שָׁנוֹת אֹרֶךְ, עַד כְּדֵי כֶּךָ שֶׁהָאֹרֶךְ שֶׁאֵנָּה רֹאֵה מֵהֶם כִּיּוֹם, כִּבְרִי יֵצֵא מֵהֶם לִפְנֵי שָׁנִים רַבּוֹת! אֲנִי חוֹזֵם בְּזוֹהָרָם זֶמֶן רַב לְאַחֵר שֶׁכִּבְרֵי הַרְחִיקוּ נִדְרֹד (ע' חו"ס' רי"ד שַׁנַּת לה).

כְּדֵי לְהַמְחִישׁ לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ יִסּוֹד זֶה, הוֹצִיאָנוּ הַקֶּבֱ"ה הַחֹצֵה וְהָרָאָה לּוֹ אֶת הַכּוֹכָבִים, בְּאֹמְרוֹ 'וּסְפּוּר אֶת הַכּוֹכָבִים'. וְאָמַר לּוֹ בְּלִשׁוֹן אֲרוּכָה וְכַפּוּלָה 'אִם תּוּכַל לְסַפֵּר אוֹתָם', לֹאמַר לוֹ: אֲמַנָּה, יִכּוֹל אַתָּה לְהַתְחִיל לְסַפֵּר אֶת אֹרֶךְ הַכּוֹכָבִים, אֲבָל לֹא תּוּכַל לְסַפֵּר 'אוֹתָם' מִמֶּשֶׁ, שֶׁהֵרִי הַכּוֹכָב כִּבְרֵי אֵינָנו כֵּאֲנִי, רַק אֶת אֹרְכּוֹ הַנִּשְׁאָר אַחֲרָיו. וְבִזֶּה רִמָּז לּוֹ הַקֶּבֱ"ה: 'כֹּה יִהְיֶה זֶרְעֶךָ' – כִּשֶּׁם שֶׁאֹרֶךְ הַכּוֹכָבִים מִמֶּשֶׁךְ לְהֵאִיר לְמַרְחָקִים גַּם לְאַחֵר הַתְּרַחֲקוּ, כֶּךָ זְכוּת הָאֲבוֹת הַקְּדוּשִׁים תֹּאִיר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַדּוֹרוֹת, וְתִזְהִיר וְתִבְהִיק גַּם לְאַחֵר אֲלֵפֵי שָׁנִים מֵהַסְתַּלְקוֹתָם.

אש להבה ואור חוזר

עֲנִיִּן זֶה יִתְבָּאֵר בַּהֲקֵדֶם סִיפּוֹר מוֹפְלָא, עַל הַרְה"ק ה'בֵּית אֲבָרָהָם' מִסְלֹנִים זצ"ל [הַמְכוּנָה 'הַרְבֵּי מְבִרָאנוּבִיךְ' נִלְבַּע בְּשָׁנָה תרצ"ג]. בְּהִגִּיעוֹ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שָׁהָה בְּבֵית בֶּן-דָּוִד, הַרְה"ק ה'בֵּרְכַת אֲבָרָהָם' מִסְלֹנִים זצ"ל בְּעִיָּה"ק טְבֵרִיָּה. בְּכָל אוֹתָהּ הָעֵת שֶׁשָּׁהָה בְּבֵיתוֹ, שִׁמַּשׁ ה'בֵּרְכַת אֲבָרָהָם' אֶת הַרְבֵּי בְּנֵימֵנוֹת, וְאֵף שׁוֹחַח אִיתוֹ רַבּוֹת בְּעֲנִינֵי עֲבוֹדַת ה', וְהָיָה בְּכוּחוֹ לְדוֹבֵב אֶת הַרְבֵּי וּלְשִׁמּוֹעַ מִפִּי אֲמָרִים בְּעֲנִינֵי עֲבוֹדַת הַשֵּׁם.

מֵעַתָּה יֵאִירוּ הַדְּבָרִים כְּפָתוֹר וּפְרָח, וְנִבִּין מִדּוּעַ הַתּוֹרָה מוֹנֶה אֶת שְׂכָרָם שֶׁל עוֹשֵׂי הַמִּצְוֹת בְּאֵהָבָה: 'לְאַלְפִים'. כִּי כָל הַשְּׁפַע הַרוּחָנִי הַעוֹבֵר מִדּוֹר לְדוֹר, נּוֹבֵעַ מִכּוּחָם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוּשִׁים, אֲבָרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, אֲשֶׁר הָיוּ אוֹהֲבֵי ה' וְשִׁמְרוּ מִשְׁמֵרָתוֹ. הֵם אֲשֶׁר הִקְרִינוּ וְהִנְחִילוּ אֶת אֱהָבַת ה' הַיּוֹקֶדֶת לְכָל הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם, עַד שֶׁגַּם דּוֹרוֹת רַחֲוִקִים יַחֲשׁוּ מֵהִי אֱהָבַת ה' צְרוּפָה. וְעַל כֵּן, גַּם אִילוֹ נִתְקִימוּ אֲלֵפִים דּוֹרוֹת, הִיָּה אֹרֶם מִמֶּשֶׁךְ לְבַעֲרוֹ, כִּי הָאֵשׁ הַרוּחָנִית הַנִּצְחִית שֶׁהִצִּיתוּ הָאֲבוֹת הַקְּדוּשִׁים הִיא אֲשֶׁר תִּמְשִׁיךְ וְתִבְעַר לְעַד וּלְנֶצַח נִצְחִים, וְעַדִּינָּה, גַּם כִּימֵינוּ אֲנִי – חֲבִיבוֹתָא וְשִׁכְחוֹתָא גַּבְנָה.

וְרֹאשׁ לְכָל הַמֵּאֲמִינִים הִיָּה אֲבָרָהָם אֲבִינוּ, אֲשֶׁר זְכוּתוֹ הִיא הַיִּסּוֹד הַקֵּיִים לָנוּ לְעַד וּלְדוֹרוֹת עוֹלָם. וּמִשּׁוֹם כֶּךָ נֹאמַר לּוֹ מִפִּי הַגְּבוּרָה: 'יִכּוֹל יִהְיֶה חוֹתָמִים בְּכוּלָּךְ, תִּלְמּוֹד לֹאמַר 'וְהִיָּה בְּרַכָּה' בְּכָל חוֹתָמִים וְלֹא בְּהֵם'. הַהִבְטָחָה לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ ע"ה הִיא, שְׁזֻכוֹתָו וְאִשּׁוֹ הַגְּדוּלָּה תִּבְעַר כָּל כֶּךָ בַּחוּזָק, עַד שֶׁהִיא לְבַד תִּסְפִּיק עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, וְלֹא יִצְטָרְכוּ לְזֻכוֹת חֲדָשָׁה שֶׁל צָדִיק הַבָּא אַחֲרָיו. וְכַעֲנִין 'אֲלֵפִים דּוֹר', שֶׁאֵכֶן אֵין בְּעוֹלָם אֲלֵפִים דּוֹרוֹת, אֲלֹא שְׁזֻכוֹתוֹ שֶׁל הַצָּדִיק תַּעֲמֹד לְפָרֶנֶס אֲפִילוֹ אֲלֵפִים דּוֹרוֹת, לוֹ הִיָּה.

וְכֶךָ אָמַר לּוֹ הַקֶּבֱ"ה: מֵעַתָּה הַבְּרֻכּוֹת יִהְיוּ מְסוּרוֹת בִּידֶךָ. כְּלוֹמֵר, הַכָּל תִּלּוּי בְּךָ. אִם תִּדְבֹּק בְּדַרְכֵי בָּאֵשׁ לְהַבָּה, הִרִי תִהְיֶה בִּזֶּה 'אֲב' לְדוֹרוֹת הַבָּאִים אַחֲרֶיךָ עַד עוֹלָם, וְיִהְיוּ גַם הֵם דּוֹרֵשֵׁי ה' זֶרַע אֲבָרָהָם אוֹהֲבֵי, עַד עוֹלָם.

זוהי ההוראה המוטלת עלינו: להקריז לדורות הבאים אהבת התורה ושמחתה, ולהבעיר את אש התורה בלבבם, ובכך נזכה שיתקיים בנו 'מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניה שלה'.

'הליכה' ו'נסיעה' - הנחלת תורה לדורות

על פי יסוד זה, ביאר הגה"ק ה'חתם סופר' זצ"ל את הכתוב בפרשתנו (שס טו, טז) 'ודור רביעי ישוב הנה', כי משום כך מיהר הקב"ה את גאולת ישראל ממצרים, כדי שלא ישתקעו ח"ו בערות הארץ, ויקבעו חזקה במקום הטומאה מדור לדור. שכשם ששלשה דורות של תלמידי חכמים 'שוב אין תורה פוסקת מזרעם לעולם', וקובעים חזקה לטובה, כך, עלולים גם שלשה דורות של בעלי עבירה ח"ו להחזיק בחזקה רעה. ובכדי שלא תישאר בידם חזקה לדורות, הוציאם ה' ממצרים בעוד ש'דור רביעי ישוב הנה', כדי לבטל כח קביעות הדורות הנמשכים.

בכדי לזכות לכך, על האדם לעקור עצמו מן הרע, וכבר ביאר בעל ה'כלי יקר' בפרשת בהעלותך (נמדנר י, טט) את ההבדל בין לשון 'הליכה' ללשון 'נסיעה': 'הליכה' היא תנועת הרגליים לבד, המעתיקים את האדם ממקום למקום. אך המחשבה יכולה להישאר קשורה למקום המוצא. לשון 'נסיעה', לעומת זאת, היא העתקה גמורה, לגופו ולמחשבתו מכל וכל.

לכן נאמר לאברהם בתחילה: 'לך לך מארצך', שבתחילת דרכו ודאי היתה נפשו עודנה קשורה לבית אביו, אך לבסוף

פעם אחת אמר לו, כי אנשים אומרים: 'בראנוביץ איז נישט סלונים'. כלומר, הנהגתו של ה'בית אברהם' [שהנהיג נשיאותו בעיר בראנוביץ], אינה מגיעה למעלת אביו הרה"ק ה'דברי שמואל' זצ"ל [שהנהיג נשיאותו בעיר סלונים]. כראיה, הביא את סיפורו של חסיד שאביו נסע אל ה'דברי שמואל' ונעשה עובד ה' ובעל מדרגה, ואילו בנו נוסע לבראנוביץ ונותר אדם פשוט.

נענה ה'בית אברהם' ברוב ענוותנותו והתבטלותו כלפי אביו ה'דברי שמואל', ואמר: שלש תשובות בדבר. ראשית, אינני אלא 'ברא כרעיה דאבוה', וסוף כל סוף 'א פוס איז נישט קיין קאפ'... [כלומר, וכי ניתן לדמות את הרגל לראש?...]. שנית, אבי הקדוש היה אש שלהבת המלהטת בלבבות אהבת ה' ועבודתו, ממילא השפיע על כל סביבותיו. ומשל למה הדבר דומה, למי שרוצה לחמם חדר לטמפרטורה של 25 מעלות, עליו להסיק את התנור לחום של 50 מעלות. כך היה אבי הקדוש, שבערה בו אש קודש תמיד תוקד, וכל סביביו התחממו לאורו, ואילו אנוכי איני אלא אור חוזר מאותה הלהבה. והתשובה השלישית היא, שאביו של אותו חסיד היה 'יושב אהל', שוקד על תורתו ועבודתו, לכן השפיעה עליו כל כך הקדושה שספג בסלונים, ואילו בנו יוצא לשוק ורוב עסקיו בענייני חולין, לכן אינו זוכה לקבל את ההשפעה לקרבו במדה הנכונה.

מכאן נשכיל להבין, כי ככל שחום ההתלהבות שלנו תהא גדולה יותר, כך גם הבאים אחרינו והמושפעים על ידינו, בנינו או תלמידינו, יתרוממו יותר ויותר.

'הלוך וחסור' (בלאשית ט, ט), 'הלוך ושוב' (שם ט, ג), 'הלוך ונסוע' (שם יב, ט), 'הלוך וגדל' (שם טו, יג). וכבר ביארנו בכמה אנפין (לך לך תשפ"ב: לך לך תשפ"ד; ונת השמאל). ונוכל לדרוש לענייננו: מי שהוא בבחינת 'הלוך ושוב', שהוא רק בבחינת 'הליכה', אזי 'שוב' – יכול לשוב לסורו, כי לא נעתק לגמרי ממצבו הקודם, וסופו 'הלוך וחסור' ולא יצליח. אך מי שהוא בבחינת 'הלוך ונסוע', המתעלה ומתנתק לגמרי מהבלי הזמן שבהם נתגדל, זוכה ומתקיים בו 'הלוך וגדל עד כי גדל מאוד'.

בן יעזרנו ה' אלוקי אבותינו, שזכות האבות הקדושים אשר שתלו בנו יסודות אמונה, תגן עלינו ויתן לנו כוח ועוז להתייגע בתורה ולקיים את מצוותיה בשלמות, באופן שישיפע לטובה על צאצאינו וצאצאי צאצאינו, ולא תמוש התורה מפינו ומפי זרענו ומפי זרע זרענו מעתה ועד עולם, אמן.

נאמר (שם יב, ט) 'הלוך ונסוע הנגבה', ששכח כליל את כל בית אביו ודבק בה' לגמרי [עיי"ש מה שמבאר ביאור נפלא לגבי דין ודברים בין משה רבינו ליתרון].

ואכן, אברהם אבינו התרחק מדרך הרשעים לגמרי, וכפי שפירש ה'חתם סופר' (נהעלותן עמ' מ' ד"ה טסעים) את הפסוק בפרשתן (שם) 'ויעתק משם ההרה' – שבתחילה היה אברהם אבינו בבחינת גר, שהיא רק הליכה ממדרגה למדרגה, ולכן אמרו חז"ל 'גירור עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה', כי עדיין סורו רע, עדיין יש לו שייכות למקור הטומאה שמשם הגיע, אבל אאע"ה היה 'הלוך ונסוע', בבחינת 'ויעתק', שנעקר לגמרי מהרע, ונתעלה מבחינת 'גר' לבחינת 'ישראל', שהיא נסיעה ולא רק הליכה, להיעתק לגמרי מהרע.

על פי זה נוכל לרמז גם במסורה, שנאמר בכתובים ארבע פעמים תיבת 'הלוך':

רעוא דרעוין פרשת לך לך תשפ"ו

רעוא דרעוין - הנקודה הפנימית בנפש יהודי, מכח אברהם אבינו

אליו קודם הדיבור, כפי שמצינו במקומות אחרים שבתחילה נאמר 'וירא ה' ולאחר מכן 'וידבר'. אלא: 'להיות שהוא [אברהם אבינו] עליו השלום נשתדל בהכרת בוראו מה שלא עשה אדם זולתו, ובן חמש שנים נובמדרש איתא: בן שלש[ה] הכיר את בוראו מעצמו בהתחכמותו (מדרס נב), לזה לא הוצרך להגלות אליו אלא אמר אליו דברותיו, וכבר הוכר אצלו [מי הוא] המדבר'.

עוד הוסיף שם טעם נוסף: 'להיותו אדם ראשון בקדושה, שבעשרה דורות שקדמוהו לא היה אדם שהכיר אלקותו ודיבר אתו אלקים. לזה נהג ה' עמו בסדר זה, שלא הראה שכינתו אליו עד שבחן אותו אם מקיים גזרותיו, ולאחר שקיים דבריו והלך לו מארצו וכו', אז נגלה אליו דכתיב: 'וירא ה' אל אברהם'. משא"כ שאר הנבראים, שכבר קדמה ונשתקע האמונה בלבם מאברהם והושרשו בקדושה, היה נגלה להם תחילה. וצא ולמד מאבות [יצחק אבינו ויעקב אבינו] ומשה בסנה'.

מוסיף שם ה'אור החיים' הקדוש עוד: 'דרך זה מסכים לדברי רבותינו

מדוע זכה אברהם לשכר על כל דיבור?

כאשר ניסה ה' את אברהם בניסיון הגירות (ע' רמב"ם פ"ה מ' טו' פ"ה מ"ג), נאמר לו לצאת ולעזוב את ארץ מולדתו וללכת 'אל הארץ אשר אראך' (שמות יב, 6). ופירש רש"י על אתר, והביא בשם מדרש חז"ל: 'לא גילה לו הארץ מיד, כדי לחבבה בעיניו ולתת לו שכר על כל דיבור ודיבור'. ותמהו גדולי המפרשים, היאך עשתה ההסתרה את הדבר חביב בעיניו של אברהם, ומהיכן נוסף השכר על כל דיבור ועל כל פסיעה. סוף סוף היה זה ניסיון אחד מעת צאתו מביתו, שהלך אחרי ה' בארץ לא זרועה בלי לדעת את היעד ואת אשר לפניו. ומדוע זכה לשכר מופלג על כל דיבור ודיבור?

יסוד האמונה ושורש הדבקות בהש"ת, הרי זה ירושה נפלאה לנו מאברהם אבינו, אשר כבר בקטנותו הכיר את בוראו וחקר בדעתו מי הוא בעל הבירה. וכדברי ה'אור החיים' הקדוש זצ"ל בראשית (פרש"י), שביאר מדוע לא הקדים הקב"ה להתגלות

אליו אלפים ורבבות והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם העיקר הגדול הזה.

ובאשר ראה הקב"ה את מעשי אברהם אבינו כי גדולים המה, ונתקיים בו 'ומצאת את לבבו נאמן לפניך', ראה הקב"ה כי בוער בקרבו רצון עז ושאיפה אמיתית להכיר את הבורא יתברך שמו. או אז, לאחר כל זאת, נתגלה אליו ה' ונתעלה לבחינת 'ראיה', שזכה לראות ולהרגיש קירבת אלקים.

הרצון הפנימי - ירושה מאברהם

מבוא יסוד איתן אנו למדים: כך היא דרכה של אמונה בה' שירשנו מאברהם אבינו, מתחילה על האדם לגלות רצון פנימי לעבוד את בוראו, וגם אם מעשיו עדיין טעונים תיקון ושלמות, בכל זאת עליו לעורר רצון בקרבו ולשאוף: מתי יהא לי רצון טוב, ומתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב. ואז, הקב"ה מעורר כנגדו רצון עליון.

אותה בחינת 'שמיעה' של אברהם, שהיא ביטוי לרצון פנימי לחפש את ה', היא מהות רוחנית שזוכה להתגלות מיוחדת בזמנים מסוימים. זמן כזה, שבו הרצון הפנימי של ישראל נפגש עם הרצון העליון, הוא עת מנחה של שבת, כפי שמלמדנו **א"ז** הרה"ק **ה'שפת אמת' זצ"ל** (נפטרמן מל"ה), כי עתה, בעת מנחת שבת, היא עת רצון, וכפי אשר תיקן האריז"ל בפיוטו 'בני היכלא': 'חדו השתא בהאי שעתא דביה רעוא דרעוין ולית זעפין'. והכוונה היא, כי יש רצון טהור בכל איש ישראל לעבוד את ה' יתברך, והיא הנקודה הפנימית הטהורה שאיננה נפגמת בשום אופן, וגם מי שאין לו רצון כראוי,

ז"ל (צ"ר למ, ב) שדרשו על אברהם אבינו את הפסוק (תהלים מה, יא) 'שמעי בת וראי והטי אזנך' וגו', כי תחילה [היה במדרגת] 'שמעי' והוא אומרו: 'ויאמר ה' אל אברהם' וגו', ואח"כ נגלה אליו [בבחינת ראייה] 'ורא ה' אליו' וגו' והוא אומרו: 'וראי', ולא היו שניהם שמיעה וראיה כאחת אלא בהפסק ביניהם, ולזה לא אמר הכתוב: שמעי וראי בת, או בת שמעי וראי, אלא הפסיק בין 'שמעי' ל'וראי'. אלו דבריו.

שמיעה - הרצון שקודם לגילוי

לאור דבריו הקדושים, נתבונן ונראה כי שתי בחינות נתקיימו בו באברהם אבינו ע"ה: בתחילה היה בבחינת 'שמיעה', כלומר שהטה אזנו לחפש את קול ה' המדבר אליו מתוך הבריאה כולה, עוד קודם שזכה לראות את מציאות ה'. חיפש וחקר בדעתו, וכדברי הרמב"ם (רי"ט הלכות פ"ו ה"ג): 'כיון שנגמל איתן זה, התחיל לשוטט בדעתו והוא קטן, והתחיל לחשוב ביום ובלילה והיה תמיה: היאך אפשר שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו כי אי אפשר שיסבב את עצמו, ולא היה לו מלמד ולא מודיע דבר וכו' ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת והבין קו הצדק מתבוננתו הנכונה, וידע שיש שם אלוך אחד והוא מנהיג הגלגל, והוא ברא הכל, ואין בכל הנמצא אלוך חוץ ממנו וכו' והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוך אחד לכל העולם, ולו ראוי לעבוד, והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה וכו' עד שנתקבצו

אלא שתחילה אין האדם עצמו חש שום רצון, והוא בבחינת 'שמעי בת', שצריך לעורר מעצמו רצון בקרבו, בבחינת 'וינוחו בה'. ולאחר מכן, כאשר הקב"ה רואה את רצונו השלם, כאברהם אבינו ש'ורא את המקום מרחוק', אזי הקב"ה מעורר את רצונו יתברך אליו בבחינת 'וינוחו בו'.

ובהגיע עת רעוא דרעוין, נעשה הדבר 'וינוחו בס', שגם משמים מעוררים ומחשיבים רצון וחשק של פשוטי בני ישראל, שרוצים לרצות לעבוד את ה', כי אז היא שעת התעוררות הרצון.

מעלת עבודת ה' מתוך הריחוק

משום כך ממשיך הכתוב (משלי טז): 'ריתאו המלך יפך כי הוא אדוניך'. מלך מלכי המלכים הקב"ה רואה את היופי ואת ההדר בבני ישראל, המבקשים ומחפשים את הקב"ה מתוך הקושי הרב, כשהם בבחינת 'שחורה אני ונאווה', ומעוררים בקרבם רצון גם בהיותם רחוקים, וכביכול הקב"ה מתאוה בהם, למצוא בתוכם את הנקודה הפנימית המאירה ולראות את מעלתם.

על יסוד זה, דרשו רבותינו במדרש את הפסוק (משלי כה, כה) 'מים קרים על נפש עיפה ושמועה טובה מארץ מרחק'. וכך פירשו בזהר הקדוש פרשת אחרי (פ"ג דף סד) [ע"פ פירושו ותרגומו של חו"ז הגה"ק בעל ה'סולם' זצ"ל]: 'מים קרים' - זו התורה הקדושה, שכל מי שזוכה לעסוק בתורה ומרווה נפשו ממנה, מה כתוב עליו: 'ושמועה טובה מארץ מרחק', שכן הקב"ה מכריז עליו כמה טובות להטיב לו בעולם הזה ובעולם

ועדיין איננו במדרגה גבוהה זו, בכל זאת יש לו רצון לבוא לרצון אמת לה'.

ומבאר ה'שפת אמת', כי כמו כן בשמים: הקב"ה כביכול רוצה בישראל, וגם אם חלילה הם אינם ראויים, בכל זאת חפץ הקב"ה להיות לו רצון עליהם. וזהו פנימיות 'רעוא דרעוין', כלומר שה' מקבל עתה את הרצון שיש בלב פשוטי בני ישראל, המשתוקקים לבוא אל הרצון השלם, וממילא מתעוררת מידת הרחמים, ולכך 'לית זעפין'.

והוסיף שם עוד, שפירש אא"ז הרה"ק ה'חידושי הרי"מ' זצ"ל את הפסוק (משלי יט, ה) 'לתאוה יבקש נפרד בכל תושיה יתגלע', היינו שבכל איש ישראל יש רצון, וגם מי שהוא 'נפרד', היינו שעדיין הוא מופרש ורחוק מתכלית העבודה ושלמות הדבקות בה', בכל זאת מתאוה הוא לבוא אל הרצון, וזהו 'לתאוה יבקש'.

וכיצד זוכים להרגיש רצון זה? מגלה לנו ה'שפת אמת', 'בכל תושיה יתגלע', על ידי היגיעה בתורה [הנקראת 'תושיה'] מתגלה זה הרצון המלוכב בו, כי תכלית הרצון היא לרצות אליו יתברך. ובזה מפרש את מאמר חז"ל (מגילה א) 'געתי ומצאתי', שאם האדם מתייגע בתורה, זוכה ומוצא, ויכול להוציא מן הכח אל הפועל את הנקודה הפנימית הטהורה הטמונה בו, מה ששתל בקרבנו אברהם אבינו.

על יסוד זה, יש להמתיק טעם לשבח ולגלות מדוע משנים אנו בנוסח התפילה: בליל שבת אומרים: 'וינוחו בה'; ביום השבת 'וינוחו בו'; ובמנחה אומרים 'וינוחו בס'.

הרי"מ' זצ"ל, שהיה שגור על לשונם של רבותינו הקדושים ארזי הלבנון (עי' אמרי אמת שיעור תרע"א ולסוכות תרע"ו ליל א'; פני מנחם צפרסמן תשנ"ג; ועוד): "שהקב"ה הבטיח לאברהם אבינו שתהא ממנו נקודה בכל איש ישראל, אשר הוא יתברך מגין עליה שלא יוכלו לקלקל אותה, ונקראת 'מגן אברהם', ונקודה זו מסייעת לכל איש ישראל כפי מדריגתו'.

נקודה זו ששתל בקרבנו אברהם אבינו, אשר ממשיכה עמנו עד סוף כל הדורות, היא זו שעליה נאמר 'בך חותמין', כי היא חתומה בחותמו של ראש אמונתנו, והיא המעוררת בקרבנו את הרצון הפנימי לשוב אל ה' ולעשות רצונו בשלמות גמורה.

הרצון מתעורר ברעוא דרעוין

אמנם, רצון זה מתעורר ביתר שאת ברגעים אלה, עת המנחה - רעוא דרעוין, אבל התפקיד המוטל עלינו הוא לעשות כלים והכנה נאותה, כדי שלא יתפוגג הרצון, ונוכל להמשיך את ההתעוררות ואת הדבקות גם לאחר מכן. וכפי שתיקן הגה"ק רבי אצטור **אזכרי זצ"ל בפיומו 'ידיד נפש':** 'נפשי חולת אהבתך, אנא א-ל נא רפא נא לה בהראות לה נועם זיוך, אז תתחזק ותתרפא והיתה לה שמחת עולם'. כלומר, אנו מבקשים שיהיה לנו רצון והתעוררות ודבקות לעתיד לבוא גם בהמשך הזמן, 'שמחת עולם' ולא רק בעת רצון גרידא. לפיכך מבקשים אנו שנוכה לראות 'נועם זיוך', את נועם זיו אור הש"י, הרגשה של גילוי ו'ראיה', שבתוך כל אחד ואחד מונחת נקודה אמיתית וצורפה לטוב.

הבא. וזהו 'מארץ מרחק' - מאיזה מקום? מהעולם הזה השפל, המקום אשר ממנו היה הקב"ה רחוק מתחילה, והמקום שהיה ה' עמו בשנאה מתחילה, ככתוב 'ארץ מתקוממה לה' נהיינו שיש שם התקוממות כביכול נגד רצון ה']. וממקום זה דוקא, ממקור הריחוק, מקדימים לו שלום, ואז נעשה הדבר בחינת 'שמועה טובה'.

הרי לנו יסוד נפלא בדרכי עבודת הש"י: כאשר האדם מעורר בקרבו רצון פנימי, דוקא בהיותו ב'ארץ מרחק' - במקום שהוא לכאורה רחוק מרצון ה', הלא הוא העולם השפל המלא והגדוש בהבלי הזמן ובתועבות נגד רצונו יתברך - הרי משם הוא מגלה רצון עליון להיות דבוק בה', ובכך מקרב את הארץ השפלה להיות גבוהה וקדושה.

זהו גודל מעשיו של אברהם אבינו, כפי שנאמר עליו בפרשתנו (בראשית יד, יט): 'ויברכהו ויאמר ברוך אברם לא-ל עליון קונה שמים וארץ', כלומר, שקירב במעשיו הטובים את השמים והארץ, וכמאמר חז"ל (סוטה ד'): על הפסוק 'קונה שמים וארץ', שאברהם הקנהו להקב"ה שמים וארץ. וזהו שהשפיע אברהם אבינו בלב כל אחד מצאצאיו עד סוף כל הדורות, שתהיה לכל איש ישראל בלבו נקודה שמיתית קדושה וטהורה, נקודה אשר ממנה יוכל לעורר בקרבו רצון דרצון להתקרב לה'.

הנקודה הפנימית 'מגן אברהם'

מאמר נפלא הביא ה'שפת אמת' (צפרסמן מרל"ה) בשם אא"ז הרה"ק ה'חידושי

זאת האמונה לבני, שתעבור אל בניו אחריו, ומה עליו לעשות כדי להבטיח שגם בניו אחריו, גם בהיותם ב'ארץ מרחק' ברוחניות, יהיו חזקים ואיתנים באמונתם בלי שום שאלה ופקפוק.

ועל זה השיב לו הקב"ה: 'ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם'. דע לך אברהם, כי בניך יעמדו בניסיונות קשים, כאשר יגלו לארץ מצרים, ארץ שהיא שורש הטומאה בעולם, והוא 'לא להם' - כלומר, אין לה שום שייכות עם קדושת ישראל. וכפי שביאר הגד"ק ה'אבני נזר' זצ"ל (שם משמולל יושב מרעח; שמות מרע"ה), כי בעצם כל אדם ההולך לגלות והוא גר, הרי הוא בארץ שאינה שלו. ומהו כפל הלשון 'גר יהיה זרעך בארץ לא להם', אלא כאן הכוונה שאחת מארבע הגזירות בגלות זו היא שילכו למצרים, שהיא אדמה טמאה הרחוקה מהווייתם הרוחנית הקדושה של כלל ישראל מרחק עצום, ואיננה שייכת להם ואינה לפי מהותם. כדאיתא במדרש (שמו"ר טו, 6) שאמר הקב"ה לישראל: 'מה את עושה כאן במקום טמאים, אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים וזרמתם (יחזקאל כג, ט), 'קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך'.

ועל פי דבריו, נסע ונלך לבאר, כי דבר זה בישר הקב"ה לאברהם אבינו: 'ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם', היינו שבניך ידעו ויכירו כי אין זה מקומם הראוי להם, ויתבדלו מן המצרים בשמם לשונם ולבושם, ודבר זה יגן עליהם שיוכלו לצאת משם מבלי להיטמע בטומאת מצרים. כי כן היא הדין וההלכה, כי הנמצא בקרבת רשעים, עליו לעזוב את המקום ולברוח אפילו

ועל פי זה פירשו בספרים את מאמר הקב"ה לאברהם אבינו 'לך לך': לך אל עצמך, אל תוך תוכך, למצוא את הנקודה הפנימית שבקרבת השואפת לחזות בנועם ה', ועל ידי זה תגיע 'אל הארץ אשר אראך', רמז לעולם הזה המכונה 'ארץ מרחק', שביקש הקב"ה שדוקא משם יראהו ה' את הדרך אשר ילכו בה, ויתעלה שם מבחינת 'שמיעה' לבחינת 'ראיה'.

זהו הרמז במה שאמרו 'ולמה לא גילה לו מיד', היינו שלא נתגלה אליו מיד במדרגת ראיה בהירה. וזאת, כדי לתת לו שכר על כל דיבור ודיבור ועל כל פסיעה ופסיעה, שבכל צעד ובכל שעל בעת היותו עדיין בחושך, בלי ראיה ברורה, היה בבחינת 'שמיעה', שהיא קבלת עול, בבחינת הקדמת נעשה לנשמע, ומתוך החושך המכסה ארץ קידש שם שמים והביא את דבר ה' לקרבו אף בארץ מרחק.

'במה אדע' - דאגה לכח הקיום לדורות

בדרך זו נבין ונשכיל דבר פלא שאמר אברהם אבינו אל ה' (בראשית טו, ט): 'במה אדע כי אירשנה'. והגם שרש"י מביא שתי דעות, האם ביקש אות או רק ביקש להודיעו באיזה זכות יתקיימו בניו. בכל זאת, כפשוטו קשה להבין כי אברהם אבינו ראש למאמינים יבקש אות וסימן לאמיתות דברי ה', בעוד שעמד בגבורה בכל הנסיונות הגדולים, ולא שאל כלום.

אלא, זה היה תוכן השאלה: במה אדע כי אירשנה, כיצד אוכל להוריש

שהם מושרשים אצלו ביתר שאת. אמנם, אחר שכבר פירש ממעשי בני מדינתו, אזי נקל לו לפרוש גם ממעשי בני משפחתו. ואחר שיפרוש ממעשיהם, אזי יוכל אחר זאת לפרוש גם ממעשי אביו ואמו - הגם שהם מושרשים אצלו, אחרי שכבר עלה במדריגה אחר מדריגה.

לכך לימד השי"ת את אברהם אוהבו להתרחק ממעשיהם עד קצה האחרון. בתחילה אמר לו: 'לך מארצך', רצה לומר שיתנתק ממעשי בני מדינתו. ואחר כך 'ממולדתך', רצה לומר ממעשי בני משפחתו. ואחר כך 'מבית אביך'. וכך יתרחק מהם מדריגה אחר מדריגה עד שיפרוש ממעשיהם עד קצה האחרון.

ההתבודדות בדורנו בהיכלי התורה

אמנם, אין הכוונה לפרישה על ידי הליכה למערות שבמדבר, אלא ענין זה יכול להתקיים על ידי עמל התורה בבתי מדרשות ובהיכלי התורה. וכידוע ומפורסם, כי בעת שביקר הר"ק ה'דברי יואל' **מסאטמאר** זצ"ל בשנת תשי"ב בביתו של הגה"ק ה'חזון איש' זצ"ל בבני ברק, שאלו, כי הנה הרמב"ם מצווה לילך למדבריות כשאין ברירה אחרת, ומדוע כיום שישנם בארץ ישראל אנשים המשפיעים בצורה שלילית, אין בורחים לגור במדבריות? ויען ה'חזון איש' ויאמר: הישיבות הקדושות והיכלי התורה, הם המדבריות בדורנו. הלומד ומתייגע בתורה, נוטש מאחוריו כל הבל העולם המדומים ושוקע בתורה הקדושה.

למדבר, וכדברי הרמב"ם הנודעים (פ"ו מהל' דעות ב"ב): 'דרך האדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר חבריו ואנשי מדינתו, לכן צריך להתחבר לצדיקים ולהתרחק מן הרשעים. ואם אנשי מדינתו רעים, ילך למדינה שאנשיה צדיקים, ואם היו כל המדינות שהוא יודעם ושומע שמועתן נוהגים בדרך לא טובה כמו זמנינו וכו', או שאינו יכול ללכת וכו', ישב לבדו. ואם אינם מניחין אותו וכו' ילך למדבר'. ולכך יצאו ישראל משם והלכו למדבר, והוא בשורה טובה שיתבדלו מהם.

לך לך - התנתקות מן הרע

על פי דברי הרמב"ם הללו, פירש הר"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זצ"ל (ריט פרשמן), שלכן אמר הקב"ה לאברהם: 'לך מארצך' - דהיינו להתרחק מהמדינה, ולישב בבית מולדתך. וכאשר יראה שאין מניחים אותו להתנהג בדרך הישר, יתרחק עוד 'ממולדתך' גם כן, ויתבודד ב'בית אביך'. ואם אינו יכול לעבוד ה' בהיותו עמם - יתרחק עוד מבית אביך 'אל הארץ אשר אראך', היינו בכל המקום אשר אזכיר את שמי שם יהיה גילוי שכינה, שהיא 'הארץ אשר אראך'.

בדרך זו גם פירש הר"ק ה'מאור ושמש' זצ"ל (רמז פסס), כי האדם הירא את ה', הרוואה את אביו ואמו ובני משפחתו ובני מדינתו, והם רשעים, ורוצה לפרוש ממעשיהם, צריך תחילה להתרחק ולהתנתק ממעשי בני מדינתו, מפני שיותר נקל לו לפרוש ממעשיהם ממה שיפרוש ממעשי בני משפחתו, ומכל שכן ממעשי אביו ואמו,

ושקרים, הרי הוא מכניס את פיו ולשונו תחת רשות הסטרא אחרא, עד שיש להם אחיזה חלילה לבלבל גם את תורתו ותפילתו.

לא שינו את לשונם - בפנימיות

ה'מאור ושמש' מבאר ומחדד את דבריו הקדושים, כי גם אם ידבר האדם הזה בלשון הקודש, הרי אינו בב"ל 'לשון הקודש' באמת, שכן אין לשונו אשר בפיו קדושה. ועל יסוד זה יתבאר גם הטעם לכך שהרשעים אינם יודעים את שמם בקבר (עי' שער הגלגולים הקדמה כג ונסוף שער מאמרי רז"ל דף יח), שהרי שם האדם שניתן לו מעריסתו הוא צירוף קדוש הנגזר כפי שורש נשמתו, ואם אינו מכניס דיבוריו תחת שלטון הסטרא אחרא - נשאר לו שם זה וצירוף זה שיש לו כפי שורשו בקדושה.

נצ"ח פי יסוד זה מבאר ה'מאור ושמש', מהו גודל המעלה של ישראל 'שלא שינו את שמם' במצרים, שכן לכאורה מהי המעלה והשבח בזה? וכן יש להתבונן, כיצד היה באפשרותם לדבר לשון הקודש תמיד, הלא בין עם ולשון אחרת התגוררו, אשר לא הבינו לשון הקודש, והיו מוכרחים לדבר עמהם בלשונם?

א"א על כרחך לומר, כי מעלת ישראל שלא שינו את שמם, היא בכך שנזהרו בכל דיבור ודיבור, ובאופן כזה, שמותם והצירוף הקדוש אשר לשמותם לא נשתנה ח"ו לצירוף אחר הבא מצד הסטרא אחרא. ולכן נאמר 'לא שינו את לשונם', שכן נזהרו ביותר מדיבורים אסורים, ואדם השומר את דיבוריו, גם אם ידבר בכ"ל הלשונות כולן, עדיין הרי 'לשונו

בהקשר לכך, כבר אמר הגאון רבי חנוך העניך פאדווא זצ"ל, רבה של לונדון, כי הלא הרמב"ם עצמו התגורר במצרים, והיה מעורב בין הבריות, והיה מקורב למלכות כידוע ומפורסם, ואיך כתב בספר הלכותיו כי יש לברוח למדבר?

א"א על כרחך לומר, כי הלכה זו נאמרה 'להוראה ולא למעשה'. היינו, כמו שביארנו לעיל, 'ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם', כלומר, עצם הידיעה וההבנה שאין לו שייכות וחיבור עם הרשעים ומעשיהם, ואף על פי שלצערו הוא מוכרח לעסוק עמהם ולדור ביניהם כדרכו של עולם, אף על פי כן הוא 'בורח' לחדרי תורה שבלבו בכל עת, היא היא המערה שבמדבר המצלת את האדם מהשפעת הרע שבסביבתו.

העולם הזה אינו המקום הטבעי שלנו

יסוד זה באה התורה ללמדנו, וקריאה רמה ונוקבת זו בחללו של עולם מופנית גם אלינו, לכל אחד ואחד מישראל: 'ידוע תדע' כי העולם הזה הרועש וגועש - אינו המקום הטבעי עבורנו. 'לך לך מארצך' - התרחק והסתלק מכל ההבלים הללו, וכשם שבני ישראל שהיו במצרים, זכרו את מקורם ושרשם, וידעו כי המקום הזה הוא עבורם אך ורק גלות, ולא מקומם הטבעי. ארץ 'לא להם'.

יסוד גדול וקדוש הניח לנו ה'מאור ושמש' בפרשת מצורע, כי אם האדם פוגם ח"ו בברית הלשון, במאכלות אסורות או שמדבר דיבורים אסורים כרכילות וליצנות

תוכו כברו. ומרמז בזה על מאמר חז"ל (פרסות כט.) שתיקן רבן גמליאל כל מי שאין תוכו כברו אל יכנס לבית המדרש. כי מי שאין תוכו כברו, סימן הוא שעדיין רחוק הוא מן השלמות ביראת שמים, ולכך צריך תחילה לתקן עצמו בזה.

וְלָפִי דרכו של ה'חתם סופר' נתנה לנו רשות לומר, שהרי קיימא לן כרבי אלעזר בן עזריה, שבעת התמנותו לנשיא סילקו את שומר הפתח ונכנסו גם התלמידים שאינם ראויים ולמדו תורה, ולבסוף נהפכו להיות שלמים וטובים, וגדלה והתעצמה הנקודה הפנימית הטהורה.

אם כן, נוכל לפרש הפסוק בסגנונו של ה'חתם סופר', לאידך גיסא לטובה, כי התורה רמזה לנו העצה לקיים יועתק משם ההרה', להתנתק מעם היצר הנדמה כהר, על ידי 'מקדם לבית א-ל', להקדים ולהשכים להורגו על ידי עמל התורה, כמו שאמרו חז"ל 'אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש', ושם יהא נימוח ומתפוצץ.

זהו עניינה של שעה רוממה זו, שעת 'רעוא דרעוין', המהווה הכנה דרבה קודם בואם של ששת ימי המעשה. וכפי שגילה הרה"ק **ה'שם משמואל'** זצ"ל (פרשמן מרע"א), בפירוש הפסוק: 'ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה', על פי מה דאיתא בזהר הקדוש (ח"א דף ס"א) על הכתוב 'ופרעה הקריב' דאיהו אקריב להו לישראל לתיובתא, שהקריב את ישראל לתשובה (שם"ר ב' ל"א) אופן הכא דאקריב גרמיהו לקב"ה כדקא יאות, כלומר גם כאן הקריב אותם אל הקב"ה כראוי.

היא לשון הקודש בתוכנה ובמהותה. וכן להיפך, אם חלילה פוגם פיו בשקר וליצנות וכיוצא בזה, אף כשמדבר בלשון הקודש, אין זה נחשב ל'לשון הקודש' באמת, כי אין לשונו קדושה.

אברם ה'עברי' על שם פנימיותו

על כן נקרא שמו של אברהם - 'אברם העברי'. וכפי שאמרו חז"ל במדרש (ילקוט"ש בראשית ד') 'שכל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד', שאף על פי שהלך וקירב כל באי עולם, וקיבל ולימד אותם את דרך ה' והיה מעורב בין הבריות, בכל זאת בפנימיותו ידע והכיר שכל העולם הוא מן העבר השני, ועליו לשמור את עצמו מלהיות נמשך ונגרר אחרי אנשי העולם הזה השרויים בכל הבלי העולם הזה, וללכת 'אל הארץ אשר אראך' ולקדש את הארציות.

מכאן למדנו דרך ישרה שיבור לו האדם בעבודת ה': הרוצה להתגבר על כל המכשולים והמניעות, עליו לעורר בקרבו רצון פנימי עמוק והשתוקקות נפשית לעבוד את ה' ולהתייגע בתורה, בבחינת 'ולתאוהו יבקש נפרד', כביאורו של 'החידושי הרי"ם', ואז, אותה נקודה פנימית וטהורה אשר בקרבו, תזדכך ותאיר החוצה, ותשפיע לטובה על כל הליכותיו.

בדרך זו פירש הגה"ק ה'חתם סופר' זצ"ל את הפסוק 'יועתק משם ההרה', כי על האדם להעתיק ולעקור את יצרו הרע הנדמה לצדיקים כהר (סוכה נ"ג). 'מקדם לבית אל', יתאזר כליל במידת היראה ותהא קודמת לחכמתו, ולא יכנס לבית המדרש כל עוד אין

הרי מתחילים שוב ששת ימי המעשה, יקשר נא עצמו בקדושת השבת בקשר חזק ובתוספת אהבה ורצון, ועל ידי אהבה ורצון זה, הרי הוא מעורר כח אהבה ורצון מלמעלה ג"כ ביתר שאת, ולכך נקראת שעה זו בשם 'רעוא דרעוין'.

מכאן עצה טובה וקבלה טובה עבורינו בשעת רעוא דרעוין, לקבל עלינו עול תורה, להוסיף בלימוד ועמל התורה, ובקביעת עתים לתורה, כדי שנוכח להתקרב לה' מארץ מרחק בכל ששת ימי המעשה הבאים לקראתנו לשלום. ויהי רצון שיהיו ימים אלו חשוכים מכל חטא ומנוקים מכל עון ומדובקים ביראת ה', ועל ידי זה נזכה לשמחת עולם ודבקות תמיד, מתוך שמחה וטוב לבב, אמן.

מבאר ה'שם משמואל' כי הכוונה היא, שכאשר יצא אברהם אבינו לדרך למצרים, אשר היא מלאה טומאה וגלולים, קשר עצמו בקשר חזק ואמיץ אל הקב"ה. וזוהי העצה הנפלאה לשמירה מכל רע וטומאה. וכן מצינו אצל יעקב אבינו, אשר טרם בואו לבית לבן הארמי, הטמין עצמו בבית עבר י"ד שנים, ואף בלילה לא שכב, כי אם עסק בתורה. וכל זאת עשה, כדי לקשר עצמו בקשר חזק ואיתן שלא יתקלקל בבית לבן ח"ו.

בסעודה שלישית מקשר עצמו לה'
על יסוד הדברים, מסיים ה'שם משמואל' ומורה הוראה למעשה: כל איש ישראל בעת סעודה שלישית, כאשר בעוד זמן קצר

שאיפת עובד ה' - עליה מתמדת במעלות הקודש

מהלך ת"ק שנה (פסחים נד; חגיגה יג). וכן חיו האבות ת"ק שנה, כאמור [ועי' מה שהאריך לפרש בפסוק הזה האלשיך הק' (מורת משה גפר' עקב)].

בא מאמר זה ללמדנו גם אנו, שחוב קדוש מוטל עלינו לשאוף תמיד לעלות מעלה בעבודת ה', ולכל הפחות נרגיש שינוי, ולו מועט, לטובה בעבודת ה' שלנו, בבחינת 'מתי יגיעו מעשינו למעשי אבותינו אברהם יצחק ויעקב'.

אות י' כנגד אברהם וההליכה הנצחית

יש להוסיף בזה רמז נוסף, כי מניין של האותיות הסופיות של מנצפ"ך הוא בערך גבוה יותר מן הרגיל. האות י' מניינה ת"ק, והיא האות שתיקן אברהם אבינו, והיא המכוונת כנגדו. כמובא במדרש (מנצפ"ך י י) 'מנצפ"ך האותיות כפולות, צופים אמרום הלכה למשה מסיני (צ"ר כ, יא) כלומר, הנביאים הנקראים 'צופים' גילו שיש אפשרות לכתוב חמש אותיות הללו בצורת אות פשוטה [סופית] ובצורת אות כפופה. וכתב רבינו שרירא גאון (אוצר הגאונים שנת קד) רמז נאה: מ'ן צי'פ'י'ך באו אלה, י'ך נרמז לאברהם: ל'ך לך' בגימטריא מאה, למאה שנה יוליד'. וכך מובא בדברי חז"ל (פרקי דר"א פמ"ו, ועי' בזהר כ"א דף קא. ונמדרש במדבר ית, כא) שאותיות מנצפ"ך תיקנו אותם האבות הקדושים עם משה רבינו ומשיח בן דוד

מנצפ"ך כנגד האבות הקדושים

רמז נפלא מצא הרה"ק הרב **מבענין** **זצ"ה**, בספרו 'יכהן פאר' (צפרשקן ד"ה נאלו עמוד י): 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך' - סופי תיבות עולים בגימטריא ת"ק, והוא רמז לשנות חייהם של האבות הקדושים אשר ביחד מגיעות למנין **חמש מאות**, כמובא בחז"ל (ירושלמי גריות פ"א ה"א) [אברהם אבינו קע"ה שנה, יצחק אבינו ק"פ ויעקב אבינו קמ"ז שנה. אמנם מנינם המדויק הוא תק"ב שנה, אך כתבו המפרשים כי מכיון שבן שלש הכיר אברהם את בוראו, אין מונים את השנתיים הראשונות במנין זה].

יש לבאר, כי רמז זה בא ללמדנו, על כוחם וגדולתם של האבות הקדושים, אשר כל מהלך חייהם וכל שנות ימיהם היו מסכת אחת של שאיפה והשתוקקות עצומה לעלות מעלה מעלה בעבודת ה'. אין שיעור לרצונם הקדוש לעשות רצון ה' יתברך, ולשמור מצוותיו חוקיו ומשפטיו עוד בטרם נצטוו עליהם. וזהו פירוש 'לך לך' - שתהא להם הליכה תמידית והתקדמות ללא שיעור וללא גבול.

ענין זה נרמז בפסוק (דברים יא, כא): 'למען ירבו ימיכם וגו' לאבותיכם לתת להם **ימי השמים על הארץ**', כלומר, הקב"ה הרבה את שנות ימיהם של האבות הקדושים, ויהיו כמרחק מן הארץ ועד לרקיע השמים, שהוא

י"ג, ואין לאדם יצר הטוב אלא יצר הרע, עד י"ג שנים שנעשה בר מצוה ואז בא אליו היצר הטוב (קס"ד ד, יג). אז מתעורר לבו בקרבו לאט לאט לעבודת השי"ת, אך עדיין הוא מלא פניות ובלבולי מחשבות וטרדות. על כן, החיוב המוטל על כל מי שחפצו ורצונו לקשר את עצמו בו ית"ש, שיעקור כל המחשבות הרעות וההרהורים רעים מלבו וממוחו. וזוהי דרגת ה'ניכוש'.

אך לא די בזאת. אחר כך, כשהולך האדם ומתחזק בעבודתו, ובא בימים וכבר הוא מושרש בעבודת השם זמן רב, אף על פי כן מדרך הצדיקים והחסידים האמיתיים לפשפש ולחפור ו'עידור' עדיין במעשיהם, ובכל דבר ודבר יחפשו חסרונות בנפשם, עד שהוא בעיניו כאילו לא התחיל כלל לעבוד את השי"ת, ועושה תשובה מחדש. וזוהי דרגת ה'עידור', שחופר מחדש, כאותו עידור שהוא תחילת עבודת הקרקע.

בזה פירש את דברי המדרש: כיון שהגיע אברהם אבינו 'לסולמה של צור' - בבחינת 'סולם מוצב ארצה', 'של צור' - על דרך 'צור העולמים', כלומר, בעליות ובהילוך של התקרבות לצור העולמים. וראה אותם 'עוסקים בניכוש בשעת הניכוש', שבתחילת ימי הנעורים הם עוקרים ומנכשים כל הרהורים ופניות ומחשבות לא טובים מלבם וממוחם, וזהו 'ניכוש'. וגם אחר שבאים בימים 'ועודרים בשעת העידור', עדיין חופרין ומפשפשים במעשיהם ומחזיקין עצמם כאילו לא עבדו את ה' מעולם, וזוהי 'עידור' בעבודת הקרקע, על זה אמר: הלואי

ונחלוקתם כדלהלן: אברהם אות ד'; יצחק אות ט'; יעקב אות נ'; משה אות פ'; ומשיח יתכן אות צ'. הרי לנו כי אות 'ך' באה לרמוז על אברהם אבינו, והיא סימן מובהק לחלקו ועבודתו בעולם הזה. כלומר, עליה מתמדת ללא גבול, כמרחק בין שמים לארץ.

שתי דרגות בעבודת ה' - ניכוש ועידור

יש ללמוד מכך יסוד חשוב לעבודתנו, על פי מה שכתב הרה"ק בעל ה'מאור ושמש' (פרי פרישמן) לבאר את מדרש חז"ל (בר"ר לט): 'כשהיה אברהם אבינו הולך בארם נהרים וראה אותם פוחזין ואוכלין ושותין, אמר: הלואי לא יהיה לי חלק בארץ הזאת. כיון שהגיע לסולמה של צור וראה אותם עוסקים בניכוש בשעת הניכוש ועודרין בשעת העידור, אמר: הלואי יהיה לי חלק בארץ הזאת, ואמר לו הקב"ה: לזרעך נתתי את הארץ הזאת'.

הנה מדרש זה אומר דרשוני, וכי מפני שראה אותם עוסקים בניכוש ועידור אמר 'הלואי יהיה לי חלק בארץ הזאת'? ועוד, היה לו לומר בתחילה 'עודרין בשעת העידור', ורק אחר כך 'מנכשים בשעת הניכוש', שהרי דרך עבודת הקרקע היא שבתחילה עודרין וחופרין באדמה, ורק לאחר שצומחים הזרעים והדשאים, עוקרין ומנכשין את העשבים הרעים מן הטובים. ומדוע נקט המדרש להיפך?

ביאר שם ה'מאור ושמש', כי נודע שמתחילה 'עיר פרא אדם ילד' (איו

משום כך נדרש עליהם הפסוק 'כימי השמים על הארץ', שגם כאשר הם גבוהים ורמים כשמים הללו, יראו עצמם כאילו הם רק 'על הארץ', ועדיין יש 'השמים על הארץ', ואין גבול וסוף כמה אפשר לעלות עוד. ובזה יובן מדוע הקב"ה לא גילה לו מיד להיכן ללכת, לרמוז בזה כי אין זה היעד האחרון, מקום מסוים ומוגבל, אלא שבכל מקום גבוה ונכבד שיגיע לשם, יראה שתמיד יש מקום נוסף ודרגה יותר עליונה לשאוף אליה.

ההשגה האלוקית תמיד תיראה חסרה

זהו שאמר שלמה המלך החכם מכל אדם, שהשיג את כל החכמות שבעולם, בעת שבנה את בית המקדש, מקור הקדושה העליונה אשר בארץ (מלכים ב' ט, כז): 'כי האומנם יֵשֶׁב אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ, הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּךְ'. כלומר, כל מי ששואף להגיע לעבודת האלוקים, יראה תמיד כי 'ישב אלוקים על הארץ' - ההשגה האלוקית שאלה הגיע נחשבת כאילו היא בבחינת 'ארץ' כלפי מה שעדיין אפשר להשיג, וכלפי רוממות האלוקים שאין קץ ואין חקר ואין מספר לתבונתו.

שם זוהי גם כוונת הרמב"ן שכתב באיגרתו לבנו: 'ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, לפני מלך הכבוד, שנאמר: הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, אף כי לבות בני אדם, ונאמר (ירמיהו כג, כד) הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאום ה'". כלומר, יעשה האדם חשבון הנפש בלבד, כמה צריך לעלות תמיד מעלה מעלה בלי גבול וסוף.

יהיה לי חלק בארץ הזאת. ומיד הבטיחו הקב"ה: 'לזרעך נתתי את הארץ הזאת', וכך יהיו מתנהגים בניך הצדיקים, בעלייה מתמדת והתחדשות בלתי פוסקת.

אין גבול לשאיפה

הרי לנו דרכם של צדיקים, שלא להסתפק במקום שהם עומדים שם בעבודת ה', אלא תמיד לשאוף יותר ויותר, עד שהמקום שהם עומדים בו לאפס ותוהו ייחשב בעיניהם.

כמסופר על הרה"ק רבי הערש מזידיטשוב זצ"ל, שסיפר כי ראה בחלומו את הרה"ק המגיד מוֹלֵאטשוב זצ"ל אחר הסתלקותו מן העולם, וביקשו לגלות לו כיצד מתנהג הענין בשמים. והשיב לו המגיד, כי גם הם הצדיקים שבמרומים רואים שמים ממעל, ובכל פעם שהם רוצים לעלות מעלה, הם מגלים כי המקום שהם נמצאים בו כעת הוא בחינת 'ארץ', ויש עוד שמים גבוהים ורחוקים יותר מהם. וכך בכל פעם עולמות עליונים ושמי השמים גבוהים ונשגבים ונעלים יותר ויותר, עד אין סוף.

לפי זה, יתכן לפרש את הפסוק שאמר ה' לאברהם: 'לך לך מארצך וגו' אל הארץ אשר אראך'. כלומר, במקום הגבוה בו אתה נמצא, שהוא כעת בבחינת שמים, תמשיך לעלות וללכת עוד ועוד עד אין קצבה, ועלייה גבוהה יותר אין קץ, עד שגם השמים העליונים שאלהם תגיע - תגלה בעיניך שהוא 'אל הארץ אשר אראך', כמו ארץ שיש עדיין שמים מעליה, שאפשר לעלות לשם עוד ולהשיג השגות גבוהות יותר ויותר.

התעוררות זו מתעוררת במיוחד בשעה זו, בשעת 'רעוא דרעוין' - שעת הרצון דרצון. בכל רצון טמון רצון נוסף להשיג יותר, ועל כן עתה יכול האדם להתפלל ולבקש מאת ה': 'ואני תפלתי לך ה' עת רצון', שהרצון הטהור והפנימי יתפתח יותר ויותר, כדי שנוכל להשיג יותר קרבת אלוקים, ולעלות מעלה מעלה לעילא ולעילא מכל ברכתא ושירתא, ולעשות נחת רוח לבורא כל העולמים, אמן ואמן.

ועל כן אנו אומרים 'אתה הוא ה' לבדך, אתה עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם וגו', אתה הוא ה' האלקים אשר בחרת באברהם וגו', ומצאת את לבבו נאמן לפניך' וגו', 'צבאם' הוא מלשון רצון נכמו 'צבי וחמיד' באקדמות, וכן הרבה], שצריך תמיד לגלות רצון רב והשתוקקות בלתי פוסקת להשיג יותר, ולהתקרב יותר אל ה' ואל עבודתו, וזו ירושה היא לנו מאברהם אשר בחר בו ה' ובזרעו אחריו.

רעוא דרעוין פרשת וירא תשפ"ג

התנהגות האב מושרשת בבניו אחריו

שתי תמיהות יש בדברי רש"י אלו. אחת, מיניה וביה. האיך טענו מלאכי השרת להמיתו בצמא, כיון שעתיד זרעו להמית את בני ישראל בצמא, והלא אם ימות כעת, מניין לא זרע שימית את ישראל? הרי מת אינו בר-בנים, ועדיין לא נשא אשה, שכן רק לאחר מעשה 'ותקח לו אמו אשה' (לקמן פס' כה).

קושיא נוספת יש, בלשונו של רש"י. שבתחילה פירט את טענת המלאכים 'מי שעתיד זרעו להמית בניך בצמא אתה מעלה לו באר' ואת תשובת הקב"ה על דבריהם, ורק לאחר מכן הביא את סיפור הדברים היכן המיתו בניו את ישראל. ולכאורה, נכון יותר להכניס את כל האמור בתוך דברי המלאכים המקטרגים עצמם, שיאמרו כך: 'מי שעתיד זרעו להמית בניך בצמא, כשיגלה אותם נבוכדנצר, והם יוציאו להם נודות נפוחים כדי להמיתם, אתה מעלה לו באר'. הלא כך נשמעים הדברים מבוארים הרבה יותר [ואליבא דאמת, במדרש עצמו (נ"ר טז) שהוא מקור דברי רש"י, כלל לא מובא היכן המיתו בני ישמעאל את בני ישראל בצמא. אלא 'אמר רבי סימון, קפצו מלאכי השרת לקטרגו,

כי שמע אלוקים קול הנער, באשר הוא שם
(כא, יז).

אם יומת - בנים מאין לו?...

רש"י פירש (ע"פ ר"ה טז: וברש"י טז ד"ה שנאמר באשר; בר"ר נג, יד; לזכ"ר כ, ד): "באשר הוא שם" - לפי מעשים שהוא עושה עכשיו הוא נדון, ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות. לפי שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים, רבוננו של עולם, מי שעתיד זרעו להמית בניך בצמא, אתה מעלה לו באר. והוא משיבם, עכשיו מה הוא, צדיק או רשע, אמרו לו צדיק. אמר להם, לפי מעשיו של עכשיו אני דנו. וזהו 'באשר הוא שם'. והיכן המית את ישראל בצמא, כשהגלם נבוכדנצר וכו', כשהיו מוליכין אותם אצל ערביים, היו ישראל אומרים לשוביהם בבקשה מכס, הוליכוננו אצל בני דודנו ישמעאל וירחמו עלינו וכו', ואלו יוצאים לקראתם, ומביאין להם בשר ודג מלוח ונודות נפוחים, כסבורים ישראל שמלאים מים, וכשמכניסו לתוך פיו ופותחו, הרוח נכנס בגופו ומת'.

קלסתר פניו של יצחק דומה לשל אברהם, והעידו הכל 'אברהם הוליד את יצחק'.

ובזה מבואר הכתוב, שדברי יצחק לאברהם 'ויאמר: אבי!', הם קריאה של תמיהה. וכי כך היא דרך אב לנהוג בבנו, להעלותו ולשוחטו על גבי מזבח?! ואם אמנם כך הוא רצון הבורא ברוך הוא, ואתה מוכן לעשות רצון קונך, ואף אני מוכן, **אבל** מה **יאמרו** 'ליצני הדור'. הלא מעשה זה ישמש להם כעדות מוכחת שאין אתה אבי, שהרי לא מצאנו אב שוחט את בנו, אין זה אלא שאסופי מן השוק הביא. ומה יהיה **אפוא עם ה'אבי' - האבהות ש'לך -** כבר לא יאמינו בה הבריות.

השיבו אברהם 'ויאמר, הנני בני' - **הבט וראה בי ובך ותראה שקלסתר פנינו דומה, דבר המוכיח בוודאות שאתה 'בני',** ודי בדבר זה לסתום פיות כל ליצני הדור... [הנני] - **ךָאָה** אותי, והבט בך, ותתבונן בדמיון שבינו, שממנו מוכח ממילא שאתה 'בני' באמת.]

מסירות נפש שתואמת את בן אברהם...

לדידך יש לתת עומק נוסף בדבר. תשובת אברהם אבינו לבנו על טענת הליצנים, לא היתה מצורת קלסתר פניו החיצונית, אלא מהתנהגותו הפנימית של יצחק.

שהרי יצחק כבר היה גדול ויכול היה בנקל **למנוע את אביו מלשחטו**. וכאשר ישמעו הבריות שיצחק פשט את צוארו

אמרו לפניו רבון העולמים אדם שהוא עתיד להמית את בניך בצמא אתה מעלה לו באר' ולא פירשו המלאכים את דבריהם. וטעמא בעין.

'ויאמר אבי' - מזה יאמרו ליצני הדור

ב'ל' גדול ומשנת איתן למדנו כאן, במלאכת חינוך הבנים. וכדי להבין הענין על בוריו, יקדם דבר נפלא שנמצא בדבריו של המגיד הקדום רבי יעקב קאפיל מרגלית זצ"ל בספרו 'קול יעקב' [הודפס לראשונה בוונציה בשנת ה'ת"ח] (ד"ה אגדת מיקן, עמ' ה). דהנה כבר דקדקו קמאי דקמאי בפסוק בפרשת העקידה דלהלן [לקמן כה, י] 'ויאמר יצחק אל אברהם אביו, ויאמר אבי, ויאמר הנני בני', כל אחד בדקדוקו. ועיקר הקושיא הוא, שאין דרך המקראות להאריך כל כך בשיחת אנשים שאין בה דבר, וכאן הלא כל הפסוק אינו אלא הקדמה לשאלת יצחק 'ואיה השה לעולה' (ט), ומדוע פירט המקרא את האריכות המיותרת הזאת 'וצריך נגר ובר נגר לברר ולבאר אלו הפסוקים'.

על כרחין, כתב ה'קול יעקב', שודאי אף דברים אלו, שיחתן של אבות, אינם דברים של מה בכך, ותוכן רב יש בכל תיבה ותיבה. וביאר את הפסוק בכמה דרכים, 'אבל ענין האמיתי צריך לברר מעט ביותר'.

ופירש, דאיתא בגמרא (ב"מ פז; תנחומא תולדות, ב) והביא **כן רש"י בפסוק [לקמן כה, יט]** 'אלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק', שהיו ליצני הדור מרגנים אחר לידת יצחק שאברהם אינו אביו, על כן צר

עתיד, ולא אמר 'מִצוּה'. ואכן רש"י פירש שם שהוא לשון הווה (ע"פ). ברם עדיין מדאפקיה בלשון זו, יש לנו לדרוש בה.

אֵלֶּה שעדות הכתוב 'למען אשר יצוה את בניו' אינה מכוונת לבן מסוים של אברהם שכבר נולד בפועל, אלא היא באה דרך כלל. **שֶׁכֶּךָ** כך שמר אברהם את דרך ה' ועשה צדקה ומשפט, עד שודאי מי שרק יהיו 'בניו' [לכן נקט בלשון רבים] - אין ספק שישמרו גם הם את דרך ה' כוונתיה [וזהו 'יצוה' לשון עתיד, שדרך עבודתו היא כזו שתעשה פירות לעתיד לחינוך בניו].

וּמִיִּנְה נשמע לדין, מה היא דרך הצוואה הנכונה להוריש לבנים - **אם האב ישמור את דרך ה'** כתיקונו, כך יעשו בניו אחריו. וכל מעשה טוב שעושה האב, אף על פי שאין הבן רואה אותו, ואיש אינו רואהו, מכל מקום הוא נכנס אל תוך פנימיות מהות הבנים, והוא משפיע ביותר על אופיו ומגביה את קומתו יותר ויותר. זהו כח החינוך הגדול ביותר אשר בו יצוה האב את בניו ואת ביתו אחריו, מכאן ולעתיד עד עולם.

וּבְסִפְרֵיהֶם הקדושים איתא, שכח זה מושרש, הן בדורות העתידים לבוא, וגם בבנים שכבר נולדו, ואפילו הם כבר ברשות עצמם, מכל מקום עדיין השפעת האב עליהם, וכל דבר קטן וגדול שיעשה אב, לטוב או למוטב, יצץ ציץ ויגמול פירות אצל בניו. כי כל בניו ותולדותיו של אדם מתרוממים במעשיו, והוא הדין איפכא חלילה. כהאב כך הבן.

לבורא ומסר את נפשו לקונו, למרות שהיה יכול לעכב, ואף על פי שהוא לא שמע את דיבור השכינה בעצמו, יבינו הכל את עוצם המסירות-נפש שיש כאן, ומאליה תצא הקריאה 'אברהם הוליד את יצחק'. כי אי אפשר שאין יצחק בנו של אברהם, אחר שגילה התמסרות כזו לבורא כל עולמים. רק מי שהוא בנו של אברהם - טבועה בדמו גבורה עילאית כזו. וזהו 'ויאמר, הנני בני'. הנה, תראה אותי ואתך ששנינו מוסרים נפש בלב אחד [וכפי שפירש רש"י (לקמן כג, ט, ע"פ גר"ר ט, ד) 'וילכו שניהם יחדיו' - בלב שוה] וממילא ודאי ש'בני' אתה, ואין מי שיכול להטיל ספק בדבר.

'למען אשר יצוה' - ודאי שכך יהיה

הַלְכֵתָא גבירתא שמעינן כאן על צורת החינוך הנכונה, שהיא עוברת מדור לדור בקשר דם, ללא אומר וללא דברים. התנהגותו של האב, טבועה בדם בנו ו'ברא כרעיה דאבוה' (ע"י עיונין ע). וממילא, אף קודם שנולדו הבנים, כבר מוכן ועומד טבע האב והנהגתו להיות מוטבע בבניו אחריו.

בְּזֶה תבואר על נכון לשון הפסוק (לעיל יט, יט) 'כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' וגו'. ויש לדקדק, מי הם 'בניו', הלא לא בישמעאל דיבר הכתוב, שהלא הוא אינו שומר את דרך ה', ורק ביצחק נקרא לו זרע, ויצחק עדיין לא בא לעולם. גם למה נקט 'בניו' לשון רבים. גם יש לשים לב בלשון הכתוב 'יצוה' לשון

‘כעת חיה’ - בנך ישמעאל ‘חיה רעה’ הוא

ישמעאל היה אכן כזה. כפי שמפרשים בדרך צחות בבשורת המלאך לאברהם אבינו (לעיל יב, יד) ‘כעת חיה ולשרה בן’. כי הנה כאשר התבשר אברהם בתחילה על לידת יצחק וברכתי אותה וגם נתתי ממנה לך בן וגו’ (לעיל יב, טז), השיב אברהם (שם פס’ יח) ‘לוי ישמעאל יחיה לפניך’. הוא הסתפק במועט ‘הלואי שיחיה ישמעאל, איני כדאי לקבל מתן שכר כזה’ (רש”י שם). לכן כעת, כאשר בישרו שוב המלאך על דבר לידת בן לשרה, אמר לו, אל תסתפק בבנך מהגר, בישמעאל, שכן ‘כעת - חיה’, מה שיש לך עכשיו, היינו **ישמעאל**, אינו אדם כלל, כי אם חיה הוא [כדאיתא בתרגום יונתן על הפסוק (לעיל טז, יב) ‘והוא יהיה פרא אדם’ - ואיהו יהוי מדמי לערוד]. ואילו ‘לשרה - בן’, לה יולד בן אמיתי, ‘אדם’ הראוי לשמו...

ובכפי שדייק המהרי”ל דיסקין זצ”ל (מהרי”ל דיסקין עה”מ, לך לך, ד”ה וסוף יסיה) בלשון המקרא ‘פרא אדם’, שלכאורה הוי ליה למימר ‘אדם פרא’, ככללי לשון הקודש להקדים את שם העצם, ורק לאחר מכן יבוא התואר, כמו ‘אדם חשוב’, ‘אדם גדול’ וכיוצא בזה. אלא מאי, ‘פרא’ הוא אכן שם העצם של **ישמעאל**, ואילו ‘אדם’ הוא רק התואר שלו. פרא בצורת אדם, צורה חיצונית בלבד של אדם...

אם כן, הלא דרך חיה להוליד חיה, ולא מצאנו חיה מולדת אדם. וממילא ודאי שאכן יהיה זרעו כמותו - שעתיד

מהות ישמעאל - להוליד זרע רוצח

ויהי אחר הדברים האלה, ודברי רש”י האמורים לעיל, בדבר קטרוג המלאכים על אודות ישמעאל, מיושבים על מתכונתם, הפלא ופלא.

כאשר קטרגו המלאכים ואמרו ‘מי שעתיד זרעו להמית בניך בצמא, אתה מעלה לו באר’, לא התכוונו לפשוטם של דברים, על מעשה מסוים או מאורע מכוון שיתרחש בעתיד, שהרי, כאמור, הם יחלו למיתתו ואז כבר לא יהיה לו זרע שיוכל להמית. כוונתם היתה על מהותו של ישמעאל, שהכירו בו שכל כך רע הוא, עד שודאי אם רק יהיה לו זרע - אין ספק שיחיו על חרבם ויבקשו להמית את ישראל. על כן, טענו, כשם שבן סורר ומורה נידון על שם סופו ונהרג (פסחדין עב) כך **ישמעאל** שמהותו רק רע כל היום - ודאי שתולדותיו כיוצא בו, וממילא מה טעם יש להצילו ולתת לו להקים דורות שכאלה...

ובזה מדוקדק היטב סדר הדברים שסידר רש”י. כי אכן בתוך טענת המלאכים כלל לא הוזכר מעשה הנוודות הנפוחים, שהרי הם לא עסקו בזה. הם דיברו על דרך כלל. רק להשלמת הענין הביא רש”י שאכן כנה היתה השקפת המלאכים, שהרי סופו הוכיח על תחילתו כי כך אכן היה בגלות נבוכדנצר.

ברם, הקב”ה השיבם כי אם אמנם מהותו רע, וביכו’ הוא עתיד להביא בנים כאלה, מכל מקום ב’פועל’ מעשיו צדיקים כעת, ויש לדונו ‘באשר הוא שם’.

יפה כח הבן, על ידי כח האב ומדה טובה מרובה. אנו, בני יצחק ויעקב, המתייחסים אחר אברהם - טבועה בנו אכן דרכו הקדושה ומהותו הפנימית הזכה והטהורה של אבינו אברהם. ומהות פנימית זו היא הנותנת בנו כח לעבוד את ה' באהבה רבה, לשמור את דרך ה' ולעשות צדקה ומשפט באומץ רוח ובגבורה עילאית.

ואף אנחנו, בתוך שרשרת הדורות, יש בנו כח רב להשפיע מכאן ולהלן לכל הדורות הבאים, על ידי עמידה איתנה בכל נסיון, קטן כגדול. מעשינו אלו הם המרוממים ומגדלים את בנינו וכל הדורות הבאים, והם אלה שנותנים בהם חיל לעמוד גם הם בתוקף ובעוז מול כל נסיון. וכפי מה שישקיע האדם בעצמו להתגבר ולהתעצם, להשלים עצמו ביראה טהורה ובעידון הנפש - כך יראה את דמותו משתקפת בבניו אחריו. כמו שרמזו צדיקים בלשון חז"ל (שטעות מה; חולין מט; ועוד) 'יפה כח הבן מכח האב' - יפה הוא כוחו של הבן, מתוך כוחו של האב - בזכותו ועל ידו, מהשראת האב והשפעתו עליו.

כן יעזרנו הקב"ה להתגבר כראוי בעבודת ה', להעמיד דורות ישרים ומבורכים, בניחוח קדומים ומכח הקודמים, ונרווה מהם רוב נחת דקדושה בטוב ובנעימים, אכ"ר.

להמית. ובצדק קטרגו המלאכים ותבעו להמיתו בצמא.

'אברהם הוליד - רק - את יצחק'

זהו עומק כוונת הכתוב (לעיל פס' יט) 'כי ביצחק יקרא לך זרע'. כי אמנם בפועל היה גם ישמעאל בנו של אברהם. אבל כיון שישמעאל היה 'פרא אדם', הרי שהוא אינו בנו באמת, כי בן הוא זה המקבל את הכח הפנימי של האב, ואילו ישמעאל רק בחיצוניותו הוא 'אדם', ואילו במהותו הוא 'פרא'. לכן, יצחק שירש את אברהם אביו במהותו הפנימית, עד כדי שהיה מוכן כאביו למסור עצמו כליל לשם ה' - הוא היה ממשיכו של אברהם אבינו ללא פסולת. ולו בלבד נאה התואר 'בני', ואך הוא לבדו נחשב זרעו של אברהם.

ודבר זה הלא הוא מוכח במציאות. שהרי אב חגור או סומא לא יוליד בן חגור או סומא כמותו, אבל תכונות נפש פנימיות בן עוברות בתורשה. ואם ישמעאל דמה לאביו רק בתואר החיצוני, אבל במהותו נדמה לחמור [כדרשת חז"ל (ב"ק מט. עה"פ לקמן כה, ה) 'שבו לכם פה עם החמור' - עם הדומה לחמור] כאן יש מקום לומר שכאילו לא אברהם הוליד את ישמעאל, והוא אינו בנו כלל...

